

De nieuwe bijstand

Kees de Gruiter

Het Nederlandse sociale vangnet houdt mensen gevangen. De combinatie van de armoedeval en het verbod om te werken naast de uitkering heeft tot gevolg dat mensen ofwel berusten in hun lot, of zwart bijverdienen. Over zwartwerken bestaat nauwelijks publieke verontwaardiging waardoor het een niet te bestrijden fenomeen is geworden. Het systeem maakt geen onderscheid tussen mensen die echt niet kunnen werken en mensen die met de juiste prikkels weer in hun eigen onderhoud kunnen voorzien. Een strikt gehandhaafd verbod voor gemeenten om kortingen en kwijtscheldingen te geven aan mensen met een uitkering, zou nog voor een geringe verbetering kunnen zorgen, maar die is onvoldoende om het vangnet weer zijn functie van een valbreker te geven. Ik pleit daarom voor het afschaffen van alle uitkeringen onder gelijktijdige invoering van een nieuw systeem.

Dat nieuwe systeem moet aan de volgende voorwaarden voldoen:

1. het moet Nederlanders zonder werk van een basis voorzien
2. het moet iedereen stimuleren om in eigen onderhoud te voorzien
3. het moet eenvoudig uitvoerbaar en controleerbaar zijn
4. het moet gebaseerd zijn op objectieve normen die overal gelden
5. de omvang van uitvoeringsorganen moet minimaal zijn
6. de privacy van de burgers moet optimaal worden gerespecteerd
7. het moet zwartwerken onaantrekkelijk maken
8. het moet tewerkstelling van illegalen onaantrekkelijk maken
9. het moet arbeidsmigratie voor laagbetaald werk onaantrekkelijk maken
10. het mag niet meer kosten dan het huidige stelsel in 2003

Levenslange kinderbijslag

Zo'n systeem is mogelijk door de kinderbijslag door te trekken naar de AOW in de vorm van een negatieve belastingaanslag voor elke ingezetene waarbij de belastingdienst optreedt als uitvoeringsinstantie. Dit moet gecombineerd worden met een herziening van het stelsel voor de inkomstenbelasting waarbij de belastingvrije voet voor iedereen vervalt en vanaf de eerste verdiende euro een tarief betaald wordt dat gelijk is aan de vennootschapsbelasting. De negatieve belasting wordt uitbetaald in de vorm van

- een voucher voor de premie van een basisziektekostenverzekering
- studievouchers, afhankelijk van de leeftijd
- een voucher voor huur of hypotheek
- een maandelijkse betaling in contanten voor levensonderhoud

Volledige individualisering

Het systeem is volledig geïndividualiseerd, dus onafhankelijk van gezinssamenstelling of burgerlijke staat. Invoering zou gepaard moeten gaan met individualisering van het volledige burgerlijk wetboek. Illegalen zijn uitgesloten van het systeem. Legale immigranten stappen, bij vestiging in ons land, in op het niveau van een pasgeborene en zitten pas na 18 jaar op het volwassen niveau. Dat voorkomt dat mensen zich hier vestigen vanwege het sociale stelsel. Daarmee wordt ook voorkomen dat Nederland zijn grenzen moet sluiten voor alle immigratie.

Een buitenlander die vanwege een specialisme gevraagd wordt, is duurder voor de werkgever (omdat deze niet de negatieve aanslag van een volwassene krijgt), waardoor het altijd aantrekkelijker is gebruik te maken van de binnenlandse arbeidsreserve.

Overleven in de bijstand

Wie met genoeg mensen bij elkaar gaat wonen in goedkope huisvesting en een zeer sober dieet, zonder mobieltje, hond, tv, tabak, drank en drugs, kan overleven zonder honger met alleen de negatieve aanslag. Maar elk uur dat gewerkt wordt, draagt direct bij tot de bestedingruimte. Er is geen armoedeval. Waar nu een verbod heerst op betaalde arbeid in allerlei uitkeringssituaties, wordt in dit systeem het ondernemerschap van elk individu gestimuleerd om de bestedingsruimte straffeloos te verbreden.

Het minimumloon kan worden afgeschaft of vastgesteld op zes euro bruto, iets boven het Amerikaanse niveau. Dat is ook het bedrag dat een werkgever nu kwijt is voor illegalen in de glastuinbouw. Niet alleen zal het leiden tot een hoger aanbod van legalen die iets willen bijverdienen met aspergesteken of tomaten plukken, zij kunnen ook concurreren met illegalen als het om loonkosten gaat. Het mooiste zou zijn als de inkomstenbelasting een vlaktaks zou worden, maar het systeem is ook uitvoerbaar met een progressief stelsel. In elk geval hebben alle submodale werkzaamheden vanaf het eerste uur dezelfde belastingdruk waardoor werkgevers gemakkelijker te controleren zijn op belastingontduiking.

Minimale administratieve druk

Voor de werkgevers is dit systeem veel simpeler dan de huidige loonadministratie. Als de loonbelasting bijvoorbeeld op 1/3 wordt vastgesteld, is het minimumloon vier euro netto en gaat twee euro naar de fiscus. Klaar. Omdat het systeem geïndividualiseerd is en er geen belastingvrije voet is, verandert er niets aan het simpele systeem als iemand twee werkgevers heeft of iets verandert in de burgerlijke staat. Voor de werknemer is het al even simpel. Hij weet precies waar hij aan toe is en de sociale controle neemt toe waardoor zwartwerkers en werkgevers die zwart betalen als spelbrekers worden ontmaskerd.

Huishoudelijk werk

Voor het bereiken van optimale arbeidsparticipatie is het te overwegen om huishoudelijk werk, kinderoppas, tuinieren, etc. bij particulieren tegen een tarief van vier euro belastingvrij te verklaren. Dat zou het gevoel van verantwoordelijkheid van mensen met een goed inkomen bevorderen voor mensen die er moeilijk in slagen om bovenop hun basis in het bedrijfsleven bij te verdienen. Volgens een voor-wat-hoort-wat principe kan zo armoedebestrijding worden geprivatiseerd. Per slot van rekening is solidariteit iets voor de mensen en niet voor de staat. Vanuit het belastingrecht is het te rechtvaardigen met de stelling dat over het inkomen van de 'opdrachtgever' al belasting betaald is en de fiscus er ook niets extra's van terugziet als de potentiële opdrachtgever de huishoudelijke taken zelf uitvoert. De belastinginkomsten zouden bij zo'n regeling zelfs hoger zijn omdat de 'werkgever' meer tijd heeft om tegen een hoger uurloon meer te verdienen.

Gehandicapten en zieken

De mensen die zo gehandicapt zijn dat ze helemaal niet kunnen werken, gaan vanaf hun 23ste direct naar het niveau van de AOW. Wie gedeeltelijk arbeidsongeschikt is, ontvangt een proportioneel deel van het verschil tussen het AOW niveau en de basis extra. Die arbeidsongeschiktheid wordt volgens objectieve normen vastgesteld. En iedereen wordt gestimuleerd om bij te verdienen. Alle andere werknemersverzekeringen worden een zaak van de werknemer zelf en de werkgevers, verzekeringsmaatschappijen en vakbonden. Dat geldt voor pensioenen bovenop de AOW, voor arbeidsongeschiktheidsuitkeringen die aan het inkomen gekoppeld zijn, voor werkloosheidsverzekeringen... De overheid trekt zich helemaal terug uit die markt. Dat geldt ook voor de gezondheidszorg, zij het dat in de negatieve aanslag een voucher zit voor de premie van de eenvoudigste verzekering, die wordt besteed bij een maatschappij naar keuze. De ziekenfondswet en de basisverzekering kan dus ook geschrapt worden.

Nogmaals de maatlat

Als de tien voorwaarden langs dit systeem gelegd worden, kan geconcludeerd worden dat daar aan voldaan kan worden:

- 1. het moet Nederlanders zonder werk van een basis voorzien:** iedereen die in Nederland geboren is, legaal verblijft en hier blijft wonen krijgt eerst kinderbijslag, groeit vanaf zijn 18^e naar een basis bij zijn 23ste met een waarde van plm €4.000 per jaar en groeit bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar of eerder bij volledige invaliditeit door naar het huidige AOW niveau.
- 2. het moet iedereen stimuleren om in eigen onderhoud te voorzien:** de basis is niet hoog genoeg om comfortabel van te leven. Van elke bijverdiende drie euro mogen er twee legaal worden toegevoegd aan de bestedingsruimte. De armoedeval is geheel verdwenen en er zijn geen beperkingen aan hoeveel mag worden bijverdiend.
- 3. het moet eenvoudig uitvoerbaar en controleerbaar zijn:** Veel wetten met de daarbij behorende uitvoeringsorganen en arbitrage kunnen geschrapt worden. Als het sofi-nummer systeem waterdicht is door combinatie met irisscan, kan het eenvoudig worden uitgevoerd door de belastingdienst. Het schrappen van de belastingvrije voet en aftrekposten, gecombineerd met de individualisering van de belastingwetgeving, maakt het gemakkelijk controleerbaar.
- 4. het moet gebaseerd zijn op objectieve normen die overal gelden:** Iedereen krijgt hetzelfde. De enige punten die beoordeling vragen zijn de leeftijd, de verblijfsstatus en –duur en, in het geval van invaliditeit de mate van arbeidsongeschiktheid. Voor dat laatste kan een door iedereen controleerbare lijst gemaakt worden van handicaps en het percentage van invaliditeit dat daaruit voortkomt, zoals dat nu ook door verzekeringsmaatschappijen wordt gehanteerd.
- 5. de omvang van uitvoeringsorganen moet minimaal zijn:** De meeste uitvoeringsorganen kunnen worden opgeheven of geminimaliseerd. Dat geldt niet alleen voor de bijstand en de WAO, maar bijvoorbeeld ook voor de studiefinanciering, die kan worden afgeschaft.
- 6. de privacy van de burgers moet optimaal worden gerespecteerd:** Er worden nauwelijks nog vragen gesteld omdat iedere ingezetene voor hetzelfde in aanmerking komt. Sociale rechercheurs zijn niet meer nodig. Samenlevingsverbanden zijn irrelevant voor de toekenning van de basis. De extra uitkering bij invaliditeit is de enige situatie waarbij een persoonlijke beoordeling nodig is, maar omdat dat gaat volgens objectieve, gepubliceerde normen, én omdat de hoogte niet gekoppeld is aan het inkomen én omdat de extra uitkering door de individuele ingezetene moet worden aangevraagd (een eventuele werkgever heeft er niets mee van doen) zal dat niet leiden tot een onaanvaardbare inbreuk op de privacy.

7. het moet zwartwerken onaantrekkelijk maken: Belastingontduiking zal niet worden uitgeroeid, maar dit systeem leidt wel tot betere sociale controle en veel eenvoudiger controle van werkgevers waardoor de pakkans zo hoog wordt dat zwartwerken effectief kan worden gemarginaliseerd.

8. het moet tewerkstelling van illegalen onaantrekkelijk maken: Illegalen kosten vijf à zes euro per uur plus de kosten van de koppelaar en zijn busje. Ze moeten reizen, betalen dure pensions en zijn niet verzekerd. De werkgevers lopen het risico van hoge boetes. Als deze voor het zelfde bedrag risicoloos een niet illegaal kunnen inhuren, vertrekken de illegalen. En het is toch een bizarre situatie dat er mensen in de WAO zitten met een taalhandicap terwijl hun werk gedaan wordt door illegale Bulgaarse Turken die geen woord Nederlands spreken.

9. het moet arbeidsmigratie voor laagbetaald werk onaantrekkelijk maken: Door de hoge prikkel om welk werk dan ook aan te pakken om in het levensonderhoud te voorzien, zullen er minder vacatures zijn voor ongeschoold werk. Vacatures voor geschoold werk waar niet in kan worden voorzien omdat de mensen die dat kunnen simpelweg niet beschikbaar zijn, kunnen gemakkelijker door buitenlanders worden ingevuld omdat geen aanvullende drempels nodig zijn. Het specifieke geval van de bijstandsmigratie vanuit de Antillen kan gemakkelijk gestopt worden door dit systeem met dezelfde bedragen op de Antillen in te voeren.

10. het mag niet meer kosten dan het huidige stelsel in 2003: Het afschaffen van de belastingvrije voet, het schrappen van aftrekposten, het hoge tarief in de eerste schijf en het afschaffen van uitvoeringsinstanties, afdelingen van ministeries en inspecties maakt voldoende middelen vrij om iedereen de negatieve aanslag te geven. Bij een zelfverdiend inkomen van ongeveer 12.000 euro ligt het omslagpunt waarbij de fiscus er op gaat verdienen. Het zou mooi zijn voor een brede acceptatie als er genoeg ruimte zou zijn om de AOW te verhogen. Progressie in het tarief blijft mogelijk om het systeem sluitend te maken. Ten slotte zal er een impuls voor bedrijvigheid en daarmee voor de economie van het hele koninkrijk van uitgaan die gunstig is voor de fiscus.

Is het liberaal? Nou en of. Eigen verantwoordelijkheid, vrijheid, en sociale rechtvaardigheid worden optimaal gecombineerd. **Is er sprake van leeftijdsdiscriminatie?** Als het stellen voor een leeftijdsgrens voor een ouderdomspensioen geen discriminatie is, is dit het ook niet. **Wordt iedereen gelijk behandeld?** Meer dan nu het geval is. Of het nu gaat om singles of stellen, mensen met of zonder kinderen, door de individualisering van de regels wordt iedereen gelijk behandeld. Dat geldt ook als het gaat om de nationaliteit. Iedereen die zich in Nederland vestigt, of dat nu is door geboorte of migratie, stapt in op het moment dat hij of zij aan het legale verblijf in Nederland begint.. Wie naar het buitenland vertrekt, behoudt zijn opgebouwde jaren en kan die weer inzetten bij terugkomst. De behandeling van mensen met een 'wereldinkomen' wordt niet ingewikkelder dan nu. Van iemand die een volwaardig salaris in het buitenland verdient, wordt eenvoudig de negatieve aanslag opgeschort tot na de aangifte. Omdat de overheid elk individu aanspreekt op zijn verantwoordelijkheid een eigen inkomen te verdienen, dus ook elke ouder met kleine kinderen, moet er een systeem van kinderopvang zijn dat ook voor laagbetaalden bereikbaar is.

De twee best functionerende voorzieningen van Nederland zijn de belastingdienst en de consultatiebureaus. Het zou misschien helemaal niet zo'n slecht idee zijn om niet alleen de kinderbijslag door te trekken tot aan de dood, maar dat ook te doen met de zuigelingenverzorging. Overbodig geworden sociaal raadsliden en andere hulpverleners, kunnen daar emplooi vinden. Wie niets of weinig bijverdient wordt regelmatig opgeroepen of bezocht. Zo kunnen schrijnende gevallen hulp krijgen, maar kunnen ook gevallen van belastingfraude of inkomsten uit criminele

activiteiten worden doorgespeeld aan de belastingdienst en justitie. In dit systeem mag de vraag: *waar doe je het van?* door de belastingdienst eenvoudig gesteld worden. Als uit koppeling van bestanden blijkt dat iemand zonder inkomsten een dure auto rijdt, mag gevraagd worden om dat te verantwoorden. Juist omdat met dit systeem de controle zo overzichtelijk is, is het belangrijk deze ook heel strak en rechtlijnig uit te voeren. Dat kan bijdragen tot een omslag in de moraal van de calculerende burger in een verzorgingsstaat naar de individuele verantwoordelijkheid voor het eigen bestaan op een gewaardeerde basis die we gezamenlijk opbrengen.

Kees de Gruiter is actief in de Rotterdamse VVD en hij heeft een bureau voor 'oplossingen voor de grote stad'.